

LAET, Jan J. de (Antwerpen 13 december 1815 – Antwerpen 22 april 1891).

Behoorde tot de eerste generatie romantische letterkundigen en flaminganten te Antwerpen, samen met zijn vriend Hendrik Conscience en met Theodoor van Ryswyck. Als chirurg-verloskundige had De Laet geen universitaire opleiding genoten, maar hij beschikte toch over een bredere vorming dan zijn vrienden, op wie hij veel invloed uitoefende. Als dichter onder de naam van Johan Alfried de Laet bracht hij trouwens de beste Vlaamse poëzie van zijn tijd voort; als novellist en

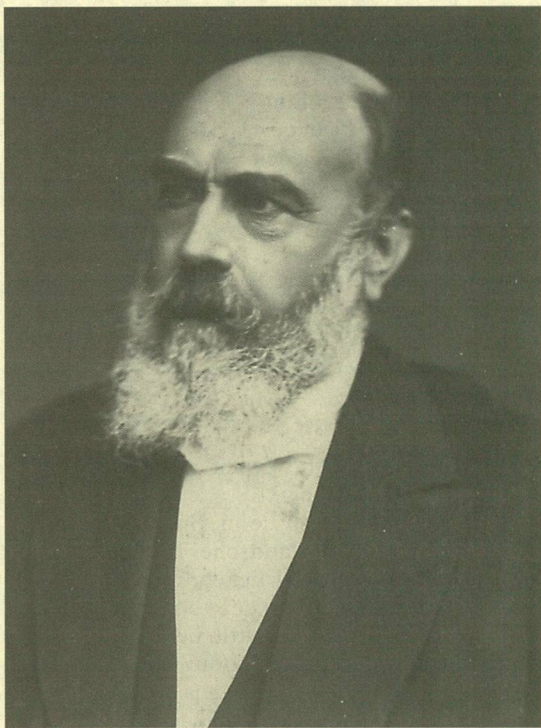
romancier bleef hij de mindere van Conscience. Zijn geneeskundige praktijk kon hij na korte tijd inruilen voor journalistieke medewerking, telkens voor korte tijd, aan een reeks Antwerpse en Brusselse dagbladen. Bijzondere vermelding verdient daarbij de hoofdredactie van het flamingantische *Vlaemsch België* in Brussel, dat volgens zijn mederedacteuren Domien Sleeckx en Jaak van de Velde onder andere door zijn luiheid tenietgegaan zou zijn.

Zich voor lange tijd binden hoefde hij des te minder omdat hij in de jaren 1846-1849 herhaaldelijk overheidsopdrachten kreeg, in feite sinecures om hem vrij te maken voor literair werk, zoals hij ook de eretitel van *professeur agrégé* aan de universiteit van Gent kreeg. Maar na 1848 verminderde zijn letterkundige productie. Hij bleef als vertaler en als correspondent van Duitse bladen in de journalistiek; van juli 1848 tot juni 1853 was hij hoofdredacteur van het *Journal d'Anvers*, daarna van *L'Emancipation* in Brussel. Daarna vond hij de weg naar welstand en onafhankelijkheid: in 1854 stond hij aan het hoofd van een broodbakkerij in het groot, met een fabriek in Brussel en in Antwerpen.

De jonge De Laet was liberaal, antiklerikaal en niet erg kerks: dat blijkt van 1838 af uit zijn vertrouwelijke briefwisseling met Ferdinand A. Snellaert en uit zijn roman *Het Huis van Wesenbeke*, die in het voorjaar van 1842 verscheen. Voor de parlementaire kiesstrijd van 1841 schijnt hij liberale pamfletten te hebben opgesteld waarin hij "de partij van adel en geestelijkheid" scherp hekelde. Maar bij het eerste politieke optreden van de V.B., het **petitionnement** van 1840, was het hem zoals velen van zijn medestanders al duidelijk geworden dat de V.B. veel meer te verwachten had van de katholieke partij dan van de liberale. Dat was ook ten overvloede te merken in zijn dagblad *Vlaemsch België*; hij was zelfs bereid aan het blad een duidelijke katholieke kleur te geven om financiële steun van de geestelijkheid te verkrijgen. Maar die vertrouwde de schrijver van *Het Huis van Wesenbeke* niet en De Laet staakte liever de uitgave van de krant dan haar te verlaten (21 november 1844).

Sleeckx en Van de Velde gaven onmiddellijk het katholieke dagblad *De Vlaemsche Belgen* uit, waarop De Laet hen in verscheidene liberale kranten te lijf ging met de beschuldiging dat ze hem zijn blad ontstolen hadden. In 1846 antwoordde Sleeckx met een campagne in heel de Nederlandstalige liberale pers tegen De Laet en Conscience, die hij voorstelde als zijnde voor geld en eretekenen verkocht aan de katholieke regering.

In 1847 werkten De Laet en Conscience mee aan *De Roskam*, het satirisch blad van Lodewijk Vleeschouwer; ze verdedigden daarmee een katholiek-unionistische kandidaat voor de Kamer. In 1848 werd De Laet hoofdredacteur van het katholiek-unionistische *Journal d'Anvers*, dat hij tot een

Jan J. de Laet was medestichter van de Nederduitsche Bond (1861) en werd volksvertegenwoordiger voor de Meetingpartij. Als dusdanig had hij na 1870 een groot aandeel in de totstandkoming van de eerste taalwetten. (AMVC)

duidelijk katholiek-conservatief blad maakte. In de parlementaire kiesstrijd van 1851 mengde hij zich bovendien door het schrijven van brochures en als redenaar. Hij speelde toen een vooraanstaande rol in de Antwerpse katholieke partij, waar hij een duidelijk Vlaamsgezinde stempel op drukte. Sinds de zomer van 1853 woonde De Laet in Brussel en was hij hoofdredacteur van *L'Emancipation*, een katholieke krant die nog veel van haar unionisme bewaard had. Bij de parlamentsverkiezingen van 1854 liet hij zich voordragen als Vlaamsgezinde kandidaat op een coalitielijst van radicale liberalen, Vlaamsgezinden en katholieken, ter verdediging van enkele **randgemeenten** tegen hun inlijving bij Brussel. Toen hij kort daarna als industrieel naar Antwerpen terugkeerde, liet hij zich niet meer actief in met de politiek. Bij gelegenheid verklaarde hij zich partijloos.

In 1861 nam De Laet, zoals al wie in Antwerpen naam had als Vlaamsgezinde, deel aan de stichting van de **Nederduitsche Bond**. Hij werd gekozen tot lid van het bestuur, dat 20 leden telde, als vertegenwoordiger van de katholieken. Hij speelde in dat bestuur echter geen rol, tot hij zich op de vergadering van 26 mei 1863 gedroeg alsof hij de kandidaat van de vereniging was op de lijst van de **Meetingpartij** voor de Kamer. Maar bij de geheime stemming die daarover werd gehouden, kreeg hij slechts

5 (katholieke?) stemmen, tegen 7 (liberale?) voor **Lodewijk Gerrits**. Het notulenboek gaat voort: "Hierop verlaat de H. De Laet de zaal... De H. Gerrits denkt dat de H. De Laet beter geschikt is dan hij als volksvertegenwoordiger (...)." In de Kamer legde De Laet de eed af in het Nederlands, als eerste sinds 1831, maar in de debatten sprak hij uitsluitend Frans en hij bleef dat doen, hoewel daarop in de Nederduitsche Bond kritiek kwam.

Zijn optreden betrof niet alleen de taalkwestie, maar meer nog 'het Antwerpse vraagstuk', dat aanleiding was geweest tot het ontstaan van de Meetingpartij, en het 'despotisme' waarmee de regering-**Charles Rogier** het land onderdrukte. Nog meer dan vele andere flaminganten zag De Laet in de V.B. een beweging voor decentralisatie en democratie, waarvan **antimilitarisme**, de uitbreiding van het stemrecht en de verdediging van de volkstaal onderdelen waren. In die zin hielp hij het dagblad *L'Escaut* stichten en redigeren. In de volgende jaren zou hij in heel het land de samenwerking van katholieke en liberale vooruitstrevenden tegen de regeringen van Rogier en **Hubert Frère-Orban** bepleiten. Terecht verweet **Julius de Geyter** in januari 1866, toen hij de Nederduitsche Bond en de Meeting verliet om terug te keren naar de liberale partij, aan De Laet dat hij het taalvraagstuk verwaarloosd had. Pas toen maakte deze werk van zijn sinds lang aangekondigd verslag voor de Kamer over de Vlaamse grieven.

Van 1864 tot 1870, en zelfs nog later, heeft een persoonlijke twist rond financiële kwesties tussen De Laet en **Jan van Rijswijck** een rol gespeeld in de Antwerpse politiek en De Laets positie in de Nederduitsche Bond erg wankel gemaakt. Maar die legde er zich toch bij neer dat De Laet de Bond in het parlement bleef vertegenwoordigen. In de liberale pers en op affiches werd het feit dat De Laet 'zich had laten omkopen' een van de hoofdpunten van de anti-Meeting-propaganda.

In 1870 viel, na dertien jaar, de liberale regering. Dat was een gevolg van coalities van radicalen en katholieken, zoals onder anderen De Laet ze had gepropageerd. Onder de katholieke meerderheid lag nadien de weg open voor een **taalwetgeving**, en het waren vooral de Meeting-volksvertegenwoordigers De Laet en **Edward Coremans** die daarop hebben aangedrongen. De naam van De Laet blijft nauw verbonden met de wet van 1878 betreffende de besturen van de staat (**bestuur**), die uit zijn initiatief is voortgekomen.

Daarna heeft De Laet inzake de taalwetgeving de leiding aan Coremans overgelaten; in het algemeen trad hij in de politiek niet meer op de voorgrond, al bleef hij tot aan zijn dood volksvertegenwoordiger. In 1883 bezorgde hij nog de tweede uitgave van zijn *Gedichten*, en van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde was hij lid van bij haar oprichting in 1886.

WERKEN: Verzen en novellen in *De Noordstar* (1840-1841); *Het Taelverbond* (1845-1847); – *Het Huis van Wezenbeke*, 1842; – *Gedichten*, 1842, 1883²; – *Vlaamsche Zaak. Verslag namens de commissiën van vertoogen der Kamer van Volksvertegenwoordigers, aangeboden in zitting van 5 Mei 1886*, 1866.

LITERATUUR: J. van Ryswyck, *Dicht- en prozawerken*, 1885; – J.B. van Mol, *Les élus d'Anvers depuis 1830*, 1889; – A. Snieders, 'Johan Alfred De Laet', in *Jaarboek van de KVATL* (1892), p. 67-102; – F. de Laet, *La Question des terrains militaires de l'ancienne enceinte d'Anvers en 1864*, 1902; – P. Fredericq, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, II er. III-1, 1906 en 1908; – L. Wils, *De politieke oriëntering van de Vlaamse beweging (1840-1857)*, 1959; – id., *Het ontstaan van de Meetingpartij te Antwerpen en haar invloed op de Belgische politiek*, 1963; – E. de Bens, *Vlaemsch België, het eerste vlaamsgezinde dagblad*, 1968.

ILLUSTRATIE(S), zie: Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (1, tweede van rechts).

LODE WILS*